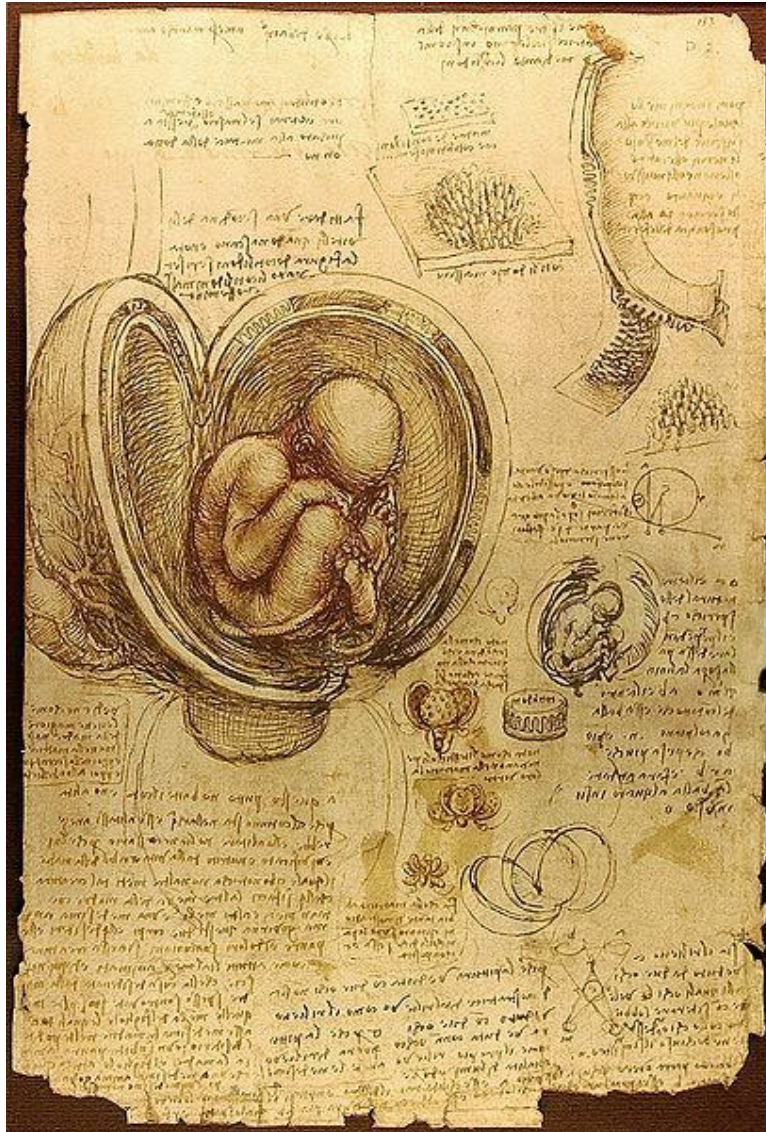

Verbinding en verbeelding

Welk effect heeft het gebruik van een mindmap tijdens de intake van een SVIB-traject?

Tutte le nostre conoscenze ha le sue origini nelle nostre percezioni.
Leonardo da Vinci

Student:	Monique Regenbogen
Studentnummer:	2084460
Opleiding:	Master Special Educational Needs (M SEN) Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute:	SVIB, School Video Interactie Begeleiding
Begeleider:	Marjo van Hulten
Datum:	mei 2011

Inhoudsopgave

Introductie.....	3
Professionele identiteit	3
Praktijkcontext.....	3
Onderzoek	3
Hoofdstuk 1 Onderzoeksvraag	4
1.1 Aanleiding tot dit onderzoek	4
1.2 Onderzoeksvraag en deelvragen.....	4
1.3 Praktijkcontext.....	4
Hoofdstuk 2 Theoretisch onderzoek	5
2.1 SVIB methodiek; de intake	5
2.2 Leerstijlen en leertypen	5
2.3 De methode mindmap	6
2.3.1 Een mindmap maken	8
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	9
3.1 De onderzoeksmethoden	9
3.2 De onderzoeksinstrumenten.....	9
3.2.1 De observatie.....	9
3.2.2 Het interview en de enquête	10
3.3 Ethiek, validiteit en betrouwbaarheid	10
3.3.1 Ethiek.....	10
3.3.2 Validiteit en betrouwbaarheid	11
Hoofdstuk 4 Data verzameling, -analyse en -interpretatie.....	12
4.1 Deelvraag 1: Wat is een mindmap?.....	12
4.2 Deelvraag 2: Welke theorie ligt ten grondslag aan de methode mindmap?.....	12
4.3 Deelvraag 3: Welke aanpassingen zijn nodig om de methode mindmap toe te kunnen passen tijdens de intake?	13
4.4 Deelvraag 4: Wat is het effect van een mindmap tijdens de intake?	13
Hoofdstuk 5 Conclusie, aanbevelingen en evaluatie	16
5.1 Relatie tussen de verzamelde data en theorie	16
5.2 Conclusie	17
5.3 Aanbevelingen.....	17
5.3 Evaluatie	18
Hoofdstuk 6 Nawoord	19
Literatuurlijst.....	20
Bronnen.....	20
Bijlagen	21

Afbeelding kaft: Studies of Embryos
Pen over rode kalk ca. 1510
Leonardo da Vinci (1452-1519)

Tutte le nostre conoscenze ha le sue origini nelle nostre percezioni. (Al onze kennis heeft zijn oorsprong in onze waarnemingen.)

Leonardo da Vinci maakte gebruik van tekeningen, woorden, getallen en symbolen om zijn gedachten te ordenen en nieuwe ideeën te krijgen. Eén van de eerste vormen van een mindmap.

Samenvatting

Naam & contactadres

Monique Regenbogen
info@regenbogen4kids.nl

Onderzoekscontext

Het onderzoek is uitgevoerd op basisschool de Hoogakker te Nuland met studenten van de Pabo en collega's

Waar en met wie?

Praktijkonderzoek SVIB

Onderzoeksthema:

Activerende werkvormen tijdens de intake.

Een onderzoek naar een aanvullende werkvorm voor de intake.

Wat?

Onderzoeksvraag:

Welk effect heeft het gebruik van een mindmap tijdens de intake van een SVIB-traject?

Deelvragen:

- Wat is een mindmap?
- Welke theorie ligt ten grondslag aan de methode mindmap?
- Welke aanpassingen zijn nodig om de methode mindmap toe te kunnen passen tijdens de intake?
- Wat is het effect van een mindmap tijdens de intake?

Onderzoeksmethodieken:

- Literatuurstudie
- Observeren met behulp van beeldanalyse
- Enquête
- Interview

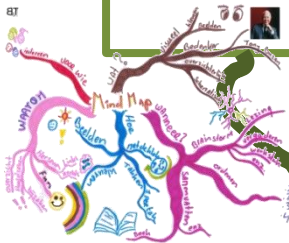
Hoe?

Resultaat

Opbrengst van het onderzoek:

Dit onderzoek heeft het volgende opgebracht:

- Een mindmap heeft een activerende werking op de werkhouding van de gecoachte tijdens de intake.
- De mindmap heeft een positief effect op het formuleren van de leervraag tijdens de intake.

Introductie

In dit hoofdstuk beschrijf ik mijn professionele identiteit en in het kort wordt de context van mijn werksituatie weergegeven in relatie met School Video Interactie Begeleiding (SVIB), inclusie en het onderzoek.

Professionele identiteit

Bij de professionele identiteit gaat het om vragen als: hoe zie ik mezelf als professional: wat kan ik en wat wil ik? Waarom doe ik de dingen zoals ik ze doe? Wat zijn mijn doelen? Wat zie ik als mijn belangrijkste taken en wat niet?

Mijn primaire taak is het overbrengen en delen van kennis. Als groepsleerkracht binnen het primair onderwijs met leerlingen, als basisschoolcoach met studenten van de pedagogische academie voor het basisonderwijs (Pabo), als trainer/coach met jongeren, praktijkopleiders en bedrijfsmedewerkers. De doelgroep is divers maar mijn drijfveren niet. Met kennisoverdracht als middel probeer ik een (klein beetje) van invloed te zijn zodat er voor iedereen kansen ontstaan waardoor zij optimaal en volwaardig kunnen functioneren. Dit gaat verder dan *het samen weer naar school* of *passend onderwijs* principe (www.rijksoverheid.nl/passend-onderwijs). Natuurlijk probeer ik binnen de mogelijkheden van mijzelf en de school kansen te creëren voor elke leerling. Maar als trainer/jobcoach ben ik in de gelegenheid om veel actiever en directer mensen te begeleiden die betrokken zijn bij de aansturing van collega's met een specifieke behoefte en/of beperkingen.

Door kennis ontstaat begrip, door tips en adviezen ontstaan mogelijkheden maar door het activeren van eigen kracht en mogelijkheden ontstaat een werksituatie vol diversiteit met positieve verbinding. En dat is wat ik wil als opvoeder en als professional; de ander in zijn kracht zetten en zich als volwaardig medeburger laten ontwikkelen in een inclusieve samenleving.

Praktijkcontext

Al bijna 10 jaar ben ik drie dagen per week werkzaam op basisschool De Hoogakker, te Nuland. Twee dagen werk ik als groepsleerkracht en in deze context werk ik vooral leerling gericht. Eén dag werk ik als basisschoolcoach voor de Pabo-studenten die stage lopen op onze school en hun mentoren. Het coachen van de stagiaires van de Pabo is gericht op hun competentieontwikkeling als toekomstig leerkracht. Daarnaast werk ik als gedragsspecialist/psychosociaal therapeut in mijn eigen praktijk. In deze hoedanigheid begeleid ik jongeren met gedragsproblemen. In deze context richt ik mij op de persoonlijke ontwikkeling van kinderen/jongeren en hun begeleiders

Ook geef ik trainingen voor gemeentes en praktijkopleiders waarbij ik direct op de werkvloer coach. De onderwerpen richten zich vooral tot het begeleiden van doelgroepen met speciale zorgvraag zoals ADHD (aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit) en autisme. Tijdens deze begeleiding richt ik mij vooral op de begeleiders en collega's van (jong)volwassenen. Binnen mijn totale praktijkcontext ervaar ik de vele mogelijkheden van SVIB. Deze methodiek is bij uitstek geschikt om (jonge) mensen te begeleiden in hun ontwikkeling en bij hun leervragen. De methodiek gaat uit van eigen kracht, persoonlijke leervraag en is oplossingsgericht.

Onderzoek

Tijdens mijn eerste ervaringen in het begeleiden van SVIB-trajecten merkte ik dat ik tijdens de intake vooral het stellen van vragen als werkvorm gebruikte om de ander te activeren en om diegene te helpen bij het ordenen van zijn gedachten. Het alleen stellen van vragen vond ik te beperkt. Ik ben op zoek gegaan naar een andere activerende werkvorm die geschikt is om gedachten te ordenen.

Mindmappen is het ordenen van je gedachten bij het maken van aantekeningen. Het is een dynamische en stimulerende methode die mensen gebruiken om te kunnen omgaan met hun eigen mogelijkheden en persoonlijke veranderingen te realiseren (Buzan, 2009). Met dit onderzoek wil ik te weten komen welk effect mindmappen heeft tijdens de intake van een SVIB-traject.

Hoofdstuk 1 Onderzoeksvraag

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe ik tot dit onderzoek ben gekomen. Wat ik wil onderzoeken met de daaruit volgende onderzoeksvraag en de bijbehorende deelvragen. Ook wordt de context van dit onderzoek beschreven en wie er bij dit onderzoek betrokken zijn.

1.1 Aanleiding tot dit onderzoek

Uit het voorgaande blijkt dat ik graag anderen wil coachen op hun eigen ontwikkeling. Dit doe ik vraaggestuurd waarbij de gecoachte zelf een actieve rol heeft in zijn of haar eigen ontwikkeling. De methode SVIB gaat er van uit dat de gecoachte tijdens de intake een eigen leervraag formuleert en dat impliceert al een actieve rol van de gecoachte. Bij de analyse van beelden van de nagesprekken bleek dat ik de ander vooral activeerde door het stellen van vragen. In een artikel verwijst van der Wegen (2009) zelfs expliciet naar een beschrijving van Withmore (2000). Hij stelt dat één van de belangrijkste vaardigheden van een coach het stellen van vragen is. Maar in datzelfde boek stelt Withmore (2000) dat coachen het vrijmaken is van iemands potentiële kwaliteiten om zo bewustzijn en verantwoordelijkheid te doen toenemen.

Het stellen van vragen is een werkvorm die met name aanspraak doet op de linkerhersen helft. Er wordt vooral gebruik gemaakt van lineair denken. Er wordt niet voldaan aan de behoefte van de verschillende leertypen en de verschillen in behoefte van informatieverwerking. Voor het auditieve leertype is het eenvoudiger, gehoorde gegevens op te nemen, te ordenen en ook weer te geven. Het visuele leertype bereikt het beste resultaat door het lezen van gegevens en het waarnemen. Bovendien is het voor dit leertype eenvoudiger dingen te ordenen, wanneer deze in de vorm van beelden wordt weergegeven (Hoogeveen en Winkels, 2005). In hoofdstuk 2 wordt hier verder op in gegaan.

Als coach ben je er op gericht om bij de ander kwaliteiten vrij te maken (Heijkant, 2006). Als coach dien je dus rekening te houden met de verschillende leertypen om zo tot betekenisvol leren te komen.

Het doel van het onderzoek is een werkvorm aan de intake toe te kunnen voegen waardoor de gecoachte op meerdere manieren gestimuleerd kan worden om een eigen leervraag te formuleren. Om de intake op bovenbeschreven manier te verrijken ben ik op zoek gegaan naar een andere werkvorm die aanvullend zou kunnen zijn en beide hersenhelften activeert. Een mindmap organiseert informatie op een manier die beter zou aansluiten bij onze hersenen dan de traditionele manier van aantekeningen maken. Een mindmap is geschikt voor beide kanten van de hersenen, spreekt ze gelijktijdig aan waardoor ze elkaar versterken (Buzan, 2009). Het doel in het onderzoek is uitzoeken of het toepassen van een mindmap een toevoegende waarde heeft tijdens de intake van een SVIB-traject.

1.2 Onderzoeksvraag en deelvragen

De centrale onderzoeksvraag is:

Welk effect heeft het gebruik van een mindmap tijdens de intake van een SVIB-traject?

De onderzoeksvraag is op te splitsen in de volgende deelvragen:

- Wat is een mindmap?
- Welke theorie ligt ten grondslag aan de methode mindmap?
- Welke aanpassingen zijn nodig om de methode mindmap toe te kunnen passen tijdens de intake?
- Wat is het effect van een mindmap tijdens de intake?

1.3 Praktijkcontext

Het onderzoek vindt plaats op basisschool de Hoogakker. Na de begeleiding door middel van een SVIB-traject zal ik de nagesprekken van de intake specifiek gericht op de onderzoeksvraag analyseren. De SVIB-trajecten van 3 studenten van de Pabo en een groepsleerkracht zullen gebruikt worden voor dit onderzoek.

Hoofdstuk 2 Theoretisch onderzoek

Dit hoofdstuk beschrijft de theorie die ten grondslag ligt aan het onderzoek. Er wordt een theoretische koppeling gemaakt tussen de SVIB methodiek, leerstijlen en leertypen en de methodiek van mindmappen.

2.1 SVIB methodiek; de intake

De methodiek van SVIB biedt een kader om de interactie tussen leerkracht en leerling systematisch te analyseren. Het begeleidingstraject bestaat uit meerdere onderdelen; de intake, minimaal twee opnames met elk een nabespreking, eventuele vervolgonames met nabespreking en de afronding (Van den Heijkant & Van der Wegen, 2000).

Het onderzoek beperkt zich tot de intake van een SVIB-traject. De theoretische achtergronden beperken zich derhalve ook tot de intake.

Een intakegesprek verkent de mogelijkheden voor coaching tussen coach en cliënt. Vaak vindt de intake plaats in de vorm van een gesprek en kan aan de hand van een vragenlijst verlopen. In sommige situaties is er de mogelijkheid dat de vragenlijst al in een eerder stadium wordt ingevuld en als uitgangspunt dient voor het gesprek.

De intake in het SVIB-traject is een kennismakingsgesprek met als doel de leervraag van degene die gecoacht wordt duidelijk te krijgen (Den Otter & Haasen, 2004).

Tijdens de intake wordt het contact gemaakt en moet een basis van vertrouwen en veiligheid gecreëerd worden. De procedure wordt besproken en doelen worden geformuleerd. Concrete afspraken over het vervolg worden gezamenlijk gemaakt.

Tijdens de intake zal de coach als deskundige aansluiten bij het denkproces en de vraag van de ander. De coach maakt de ander actief om iets te leren en betreft hem in het proces. Bewustzijn en verantwoordelijkheid worden hierdoor verhoogd.

Van den Heijkant (2005) stelt dat het de intentie moet zijn om veel vragen te stellen die moeten uitnodigen tot reflectie op het eigen handelen.

Bij de begeleiding van leerlingen kunnen er tijdens de intake verschillende vragen gesteld worden zodat er een beeld ontstaat van de probleembeleving van de leerling zelf. Er kan gebruik worden gemaakt van de SchoolVragenLijst (Den Otter & Haasen, 2004). Ook hier ligt het accent op het stellen van vragen. Den Otter & Haasen (2004) vermelden wel het belang van verschillende werkvormen als element binnen de coaching. Het visueel vastleggen van ervaringen en ontwikkelingen is in hun optiek essentieel. De leerling zelf is een belangrijke factor bij het maken van een keuze voor werkvorm. De werkvorm kan ingezet worden bij het verwoorden of beschrijven van de leervraag.

De inzet van verschillende werkvormen is niet alleen belangrijk bij het coachen van leerlingen maar is naar mijn mening voor een ieder van wezenlijk belang. In de volgende paragraaf zal ik dit verder toelichten.

2.2 Leerstijlen en leertypen

Een leerstijl of leertype heeft te maken met de wijze waarop iemand informatie verwerkt. In de theorie worden de begrippen leerstijl en leertype vaak door elkaar gebruikt. Het zijn echter twee verschillende begrippen.

Een leerstijl is een voorkeur van omgaan (strategie) met leerstof en leeractiviteiten. Kolb (1976) ziet het leren als een cyclisch proces van vier elkaar opvolgende fasen: ervaren, reflecteren, theoretiseren en experimenteren (zie bijlage 1).

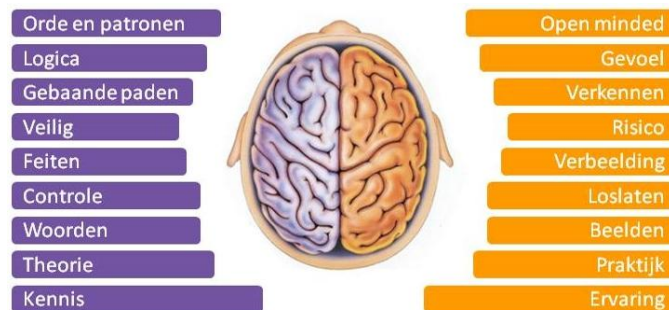
Een leertype betreft de voorkeur die iemand heeft voor een bepaald zintuig bij het verwerken van informatie (Vester, 2002).

De volgende leertypen worden onderscheiden: auditief leertype, haptisch/motorisch leertype, visueel leertype en communicatief leertype (zie bijlage 2).

Uitersten in leerstijlen en leertypen bestaan vermoedelijk niet. Iemand bestaat niet voor 100% uit 1 leerstijl of leertype. De voorkeur bepaalt de basisstijl of basistype.

Door te variëren met werkvormen wordt er tegemoet gekomen aan de voorkeur van de verschillende leerstijlen en leertypen.

Tijdens het ervaren en experimenteren wordt vooral gebruik van de rechterhersenhalft. Reflecteren en theoretiseren gebeurt vooral vanuit de linkerhersenhalft. Het auditieve en communicatieve leertype maken vooral gebruik van de linkerhersenhalft, het visuele en haptisch/motorisch leertype vooral van de rechterhersenhalft.

Figuur 1 functies hersenhelften bron: www.kennislink.nl

De vraag is welke hersenhalft iemand inschakelt bij een bepaalde activiteit. Het meest ideaal is beide kanten. Als de beide hersenhelften goed samen gebruikt worden zullen ze elkaar versterken. Door een goede samenwerking wordt het brein veel beter benut (Brandhof, 2009).

De rechter hersenhalft wordt naar mate men ouder wordt minder en minder gestimuleerd. Op volwassen leeftijd is een groot deel van de creativiteit 'weggezakt'. Na de basisschool zijn er nog maar weinig mensen die regelmatig tekeningen maken en met kleuren werken. Veel informatie wordt schriftelijk aangeboden, gelezen, opgeschreven en analytisch verwerkt. Maar het feit dat de rechterhersenhalft minder gestimuleerd wordt wil niet zeggen dat de leerstijl of leertype verandert. De mens past noodzakelijkerwijs zich aan maar de basisstijl/type is niet verandert (Brandhof, 2009).

Uit de voorgaande paragraaf blijkt dat tijdens de intake van een SVIB-traject vaak gebruik wordt gemaakt van een werkvorm die appelleert aan de functies van de linkerhersenhalft. Het stellen van vragen is de meest genoemde werkvorm en wordt zelfs essentieel genoemd. Om tijdens de begeleiding of het coachen van anderen zo goed mogelijk tegemoet te komen aan diens leerstijl of leertype kan men werkvormen kiezen die zowel de linker- als de rechterhersenhalft laten samenwerken. Dit geldt zowel voor het coachen van leerlingen als voor het coachen van volwassenen.

Een van de werkvormen die de samenwerking van de beide hersenhelften gebruikt en stimuleert is mindmappen. In de volgende paragraaf wordt dit verder toegelicht.

2.3 De methode mindmap

Een mindmap is een zeer effectieve manier om informatie te krijgen in en uit de hersenen. Het is een creatieve en logische manier van notities en opmerkingen maken. Letterlijk een landkaart van ideeën (www.mindmapping.com / Theory_Behind_Mind_Maps).

Mindmap is een techniek waarmee informatie wordt samengevat in een overzichtelijk patroon. Een mindmap maakt gebruik van beide hersenhelften want er wordt gebruik gemaakt van woorden, kleuren en symbolen. Het is een weergave met tekst, kleur, symbolen en afbeeldingen.

Veel informatie over mindmap is gekoppeld aan Tony Buzan. In tegenstelling tot wat vaak beweerd wordt is de mindmap geen uitvinding die aan hem toe geschreven kan worden. Deze techniek wordt al eeuwen lang gebruikt. Zoals op de kaft van dit onderzoek te zien is maakte Leonardo da Vinci 500 jaar geleden al gebruik van woorden, tekeningen, getallen en symbolen om zijn gedachten te ordenen. Hoewel de term mindmap toen nog niet bestond creëerde hij vanuit deze 'mindmap' nieuwe ideeën. Ook gebruikte hij deze aantekeningen als schetsontwerp om uiteindelijk tot een schilderij of uitvinding te komen.

Vergelijkbaar met de wijze waarop de mindmap in dit onderzoek gebruikt zal worden om vanuit de mindmap tot een helder en concreet geformuleerde leervraag te komen. Tony Buzan ontwikkelde het mindmappen zoals we het nu kennen. Dit deed hij nadat hij als student had ervaren dat hij onder zijn studieverplichtingen begon te bezwijken. De last van al het verplichte lezen, denken, bedenken, onthouden en schrijven.

Hij zocht een antwoord op vragen als:

- Hoe kan je het beste leren?
- Wat zijn de beste technieken om dingen te onthouden?
- Wat zijn de beste technieken om sneller en efficiënter te lezen?

Hiervoor verdiepte hij zich onder meer in de psychologie, neurofysiologie, semantiek, neurolinguïstiek en informatietheorie.

Tony Buzan (1996) beschrijft het gebruik van een mindmap als volgt:

"Mindmappen is een krachtige grafische techniek en een universele sleutel voor het ontsluiten van het potentieel van de hersenen. De techniek is van toepassing op ieder aspect van het leven waarin beter leren en helderder denken onze prestaties kunnen verbeteren." ('The Mind Map Book', pagina 55)

Een mindmap is voor veel doeleinden te gebruiken. Met name voor activiteiten die betrekking hebben op het verzamelen en ordenen van informatie.

Enkele concrete voorbeelden zijn:

- het ordenen van ideeën en gedachten;
- het maken van samenvattingen;
- aantekeningen maken tijdens een bijeenkomst;
- als geheugensteun;
- het nemen van beslissingen

Tony Buzan (2009) gebruikt de term Radiant Thinking om aan te geven hoe het menselijk brein werkt. Radiant Thinking betekent letterlijk straalsgewijs, radiaal denken. Het brein denkt niet lineair en eenduidig. Het vertrekt vanuit centrale beelden en gaat dan tegelijkertijd in verschillende richtingen. Beide hersenhelften worden geactiveerd.

Figuur 2 Het brein werkt Radiant Thinking Bron: www.mindmaptutor.com

Radiant Thinking verspreidt de gedachten van binnen naar buiten zoals de takken van een boom. Een mindmap werkt op dezelfde manier en geeft op papier Radiant Thinking in volle actie weer. Een mindmap weerspiegelt alle activiteiten van het brein en geeft zo het startschot voor creatief denken en herinneren (Buzan, 2009).

Radiant Thinking start met een sleutelwoord. Dit sleutelwoord staat voor een bepaald beeld. Dit beeld roept niet alleen dat ene woord of zin op, maar kan zelfs een multidimensioneel geheel weergeven. Het woord alleen is niet genoeg om de totaalervaring weer te geven. Ook een zin zal daar niet in slagen, want een zin beschrijft en is daardoor beperkt. Op het moment dat het sleutelwoord wordt gekoppeld aan een beeld (tekening) wordt het een sleutelafbeelding die de functies van de rechter- en linkerhersen helft gaat verbinden. Zo kunnen die verbindingen associaties oproepen. Via zintuigen legt het brein verbindingen tussen beelden, kleuren, sleutelwoorden en ideeën. Dit is te vergelijken met surfen op het internet: de ene link roept de andere op.

Een mindmap stimuleert het verstand om gedachten onderling en met elkaar te verbinden op een veel creatievere manier dan welke vorm van noteren. Een mindmap geeft associaties die helpen om gedachten te ordenen, conclusies te trekken en plannen (doelen) te formuleren.

Een mindmap lijkt hierdoor een zeer geschikte werkvorm bij de intake. Tijdens de intake zal diegene die gecoacht wordt zelf zijn gedachten ordenen in zijn eigen mindmap. De meeste woorden (associaties) zijn voor elk individu uniek. Elke mindmap is uniek en zal daardoor uitnodigen tot zelfreflectie.

2.3.1 Een mindmap maken

Een mindmap is meer dan een verzameling woorden en tekeningen op papier. Zorg dat je voldoende papier en meerdere kleuren stiften of potloden tot je beschikking hebt.

Een mindmap moet aan de volgende stappen voldoen (Buzan, 2009):

Stap 1

Vul het **hoofdonderwerp** in, dit staat centraal in de mindmap. Dit is het sleutelwoord.

Stap 2

De voornaamste thema's van het onderwerp vertakken zich met dikke lijnen vanuit dit centrale punt. Schrijf op elke vertakking één **sleutelwoord** dat geassocieerd wordt met het hoofdonderwerp.

Stap 3

Thema's van ondergeschikt belang vormen de bladeren aan weer een volgende generatie vertakkingen. Hieruit kunnen weer nieuwe vertakkingen voortkomen, enz.

Alles draait om associatie. Thema's die vragen naar **Wie, Wat, Waar, Waarom, Hoe** kunnen aan bod komen. Ook **persoonlijke keuzes** met betrekking tot verandering kunnen ingebracht worden.

Zo ontstaat een geheel eigen en unieke mindmap. Het volledige plaatje maakt het mogelijk om te beslissen wat de concrete leervraag is en welke stappen nodig zijn om de doelstellingen te bereiken.

Vanuit de theorie zou een mindmap een ideale methode zijn om te gebruiken bij de intake van een SVIB-traject. Praktijkonderzoek zal moeten uitwijzen welk effect mindmappen daadwerkelijk heeft. In het volgende hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze het onderzoek zal verlopen.

Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie

Het voorgaande hoofdstuk geeft een theoretische onderbouwing van het onderzoek weer. In dit hoofdstuk wordt de onderzoeksmethodologie beschreven.

De eerste paragraaf beschrijft de onderzoeksmethoden. Dit onderzoek maakt gebruik van quasi-experimenteel praktijkonderzoek en een beknopt survey-onderzoek.

De daaropvolgende paragraaf geeft de onderzoeksinstrumenten weer en de wijze waarop de gegevens verzameld zullen worden. Ethiek, validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek worden in de derde paragraaf beschreven.

3.1 De onderzoeksmethoden

Het onderzoek is gericht op de vraag welk *effect* het gebruik van een mindmap heeft tijdens de intake van een SVIB-traject.

Een experimentonderzoek (Harinck, 2010) is gericht op de vraag of een bepaalde aanpak *effectief* is. Het experimentonderzoek maakt gebruik van een experimentele groep en een controle groep. De experimentele groep ontvangt de begeleiding met de bepaalde aanpak, de controlegroep niet. Achteraf worden de gegevens van beide groepen vergeleken. Bij een quasi-experimenteelonderzoek wordt alleen gebruik gemaakt van een experimentele groep. De controle groep ontbreekt. Tevens wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van een beknopt survey-onderzoek. Een survey-onderzoek is gericht op de vraag hoe mensen ergens over denken.

In dit onderzoek wordt het effect van een mindmap gemeten waarbij geen gebruik wordt gemaakt van een controlegroep. Er is dus sprake van een quasi-experimenteelonderzoek. De onderzoeksgroep bestaat uit een heterogene groep mensen. Voor het survey-onderzoek wordt gebruik gemaakt van een uitgebreidere heterogene onderzoeksgroep, namelijk de drie respondenten van het quasi-experimenteelonderzoek en de vier respondenten van de beeldanalyses.

3.2 De onderzoeksinstrumenten

In deze paragraaf wordt in gegaan op de waarnemingsmethoden die gekozen zijn als onderzoeksinstrumenten. Er zijn drie hoofdvormen van waarnemen: observeren, bevragen en lezen (Harinck, 2010). Bij het verzamelen van de gegevens voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van:

1. observeren met behulp van beeldanalyse
2. bevragen via interview en enquête

3.2.1 De observatie

Voor de observaties wordt gebruik gemaakt van beeldanalyse van de intake van drie SVIB-trajecten. Voor deze drie trajecten is gekozen voor de onderzoekseenheid (startende)leerkracht. De kenmerken van deze onderzoekseenheid zijn heterogeen. De heterogeniteit komt voort uit het verschil in ervaring in het lesgeven en de mate waarin men vertrouwd is met zelfreflectie. De te onderzoeken eigenschap is het effect van het gebruik van de mindmap tijdens de intake.

Van elk traject heb ik 3 minuten beeld van de intake geselecteerd. 1½ minuut om het effect van de mindmap als activerende werkvorm te observeren en 1½ minuut om het effect van de mindmap op het formuleren van de leervraag te observeren.

De beelden worden geobserveerd door drie medestudenten Master-SENopleiding SVIB en de docent SVIB.

Het observeren gebeurt aan de hand van een gestructureerde vragenlijst (zie bijlage 3). Deze vragenlijst bevat specifieke vragen voorzien van antwoordalternatieven (ja, nee, weet niet). Door structuur aan te brengen in het onderzoeksinstrument, in dit onderzoek een vragenlijst, kijken de observatoren meer toegespitst en is het instrument doelgericht en specifiek in te zetten (Harinck, 2010).

In het totaal bevat de vragenlijst 32 vragen onderverdeeld in 3 secties.

1. Gegevens over de start van het werken met de mindmap (5 vragen).
2. Gegevens over het formuleren van de leervraag (5 vragen).
3. Gegevens over de eigen mening van de observator over het effect van de mindmap (2 vragen)

De observatie zal tijdens een intervisiemoment van de Master-SENopleiding SVIB plaats vinden. Hiervoor wordt een gezamenlijke afspraak gemaakt met de vier respondenten. De resultaten van de analyses worden in hoofdstuk 4 weergegeven.

3.2.2 Het interview en de enquête

Het interview met de drie respondenten vindt plaats tijdens de afronding van de intake. De vorm die gebruikt wordt is een half-gestandaardiseerd interview. Hierbij wordt gebruik gemaakt van vaststaande vragen die besproken worden. De gesprekspartner kan in eigen woorden antwoorden formuleren, maar kan niet het gespreksonderwerp bepalen (www.carrieretijger.nl).

Er wordt gebruik gemaakt van 2 open vragen.

1. In welke mate werd je door het maken van de mindmap gestimuleerd tijdens deze intake?
2. Wat is volgens jou het effect van de mindmap op het formuleren van de leervraag?

De enquête (bijlage 4) vindt plaats na afronding van het SVIB-traject. De gecoachte krijgt een schriftelijke evaluatie van het traject met daarin 5 gesloten enquêtevragen. In dit geval liggen de vragen en de antwoorden van tevoren vast. De gecoachte kan uit een beperkt aantal antwoorden kiezen (www.carrieretijger.nl).

Er is een keuze in mogelijke antwoorden door middel van een 5-trapsschaal.

De laatste vraag van de enquête heeft betrekking op dit onderzoek.

❖ In welke mate was de mindmap tijdens de intake stimulerend?

☐ goed ☐ ruim voldoende ☐ voldoende ☐ matig ☐ onvoldoende

De enquête wordt aan de gecoachte uitgereikt met het verzoek deze zo snel mogelijk te retourneren.

3.3 Ethiek, validiteit en betrouwbaarheid

In deze paragraaf worden de begrippen ethiek, validiteit en betrouwbaarheid in relatie tot dit onderzoek verder toegelicht.

3.3.1 Ethiek

Het Nederlandstalig Platform voor Survey-Onderzoek geeft een korte en krachtige beschrijving van ethiek van onderzoek. Ethiek van onderzoek zijn de regels en gedragscodes die de privacy van respondenten waarborgen. En, buiten de regels, de eigen morele verantwoordelijkheid van de onderzoeker (NPSO, 2011).

Boerman (2008) onderscheidt twee dimensies die bij bovenstaande beschrijving aansluiten. De plichtdimensie, waar de regels centraal staan en de aspiratiedimensie, die de morele persoonlijke kwaliteiten van de onderzoeker weergeeft.

Uitgaande van deze 2 dimensies geeft Boerman (2008) 6 principes in het kader van ethische reflectie op praktijkonderzoek.

1. Vertrouwen, bedrog en zelfbedrog
Dit onderzoek maakt gebruik van transparante en controleerbare bronnen. De gebruikte informatie van derden gebeurt alleen met bronverwijzing. De respondenten van dit onderzoek zijn van te voren geïnformeerd in concrete en begrijpelijke taal. Zij werken op basis van vrijwilligheid mee aan dit onderzoek. Het meesterstuk is regelmatig besproken met de docent en medestudenten van de opleiding.
2. Zorgvuldigheid en nalatigheid
Met de directie van de betrokken basisschool, de studieloopbaanbegeleider van de Pabo en de betrokken respondenten is het voorgenomen onderzoek besproken. Alle betrokken partijen hebben hun toestemming gegeven voor dit onderzoek en de publicatie van de resultaten.
De respondenten worden uitsluitend weergegeven als groep en zijn niet als herkenbare individuen te herleiden. Wanneer een individuele vermelding noodzakelijk is, wordt alleen gebruik gemaakt van één initiaal.
3. Volledigheid en selectiviteit
In dit onderzoek worden alle gegevens en resultaten weergegeven zodat een reëel en volledig beeld van het onderzoek wordt verkregen.
4. Concurrentie en collegialiteit
Tijdens de supervisie zijn ontwikkelingen en resultaten van dit onderzoek besproken met medestudenten. De steun, bemoediging en respect van deze medestudenten hebben een stimulerende werking gehad op dit onderzoek.
5. Publiceren, auteurschap en geheimhouding
Na afronding van het meesterstuk zal dit onderzoek ter beschikking worden gesteld op de HBO kennisbank van Fontys OSO.
6. Onderzoek en opdracht
Dit onderzoek is een keuze van de onderzoeker en geen opdracht van de betrokken basisschool. Geregeld is gecontroleerd of het onderzoek voldoet aan de opleidingseisen zoals die gesteld zijn door Fontys OSO.

3.3.2 Validiteit en betrouwbaarheid

Validiteit en betrouwbaarheid zijn begrippen die de kwaliteit van het onderzoeksinstrument weergeven. Betrouwbaarheid verwijst naar de herhaalbaarheid en nauwkeurigheid van een meting. Validiteit geeft aan of er gemeten wordt wat men wil weten (Harinck, 2010).

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van gesloten vragen met heldere en eenduidige antwoordmogelijkheden. Dit vergroot de betrouwbaarheid van het onderzoek. Slechts in 1 meting wordt gebruik gemaakt van open vragen. Dit gebeurt bij een survey-onderzoek waarbij gebruik wordt gemaakt van een half-gestandaardiseerd interview. Hoewel de ondervraagde de mogelijkheid heeft om in eigen woorden te antwoorden zorgt de format ervoor dat de betrouwbaarheid gewaarborgd blijft.

De vragenlijsten zijn besproken met de medestudenten en docent (critical friends). Hierdoor wordt de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek gewaarborgd. Door gebruik te maken van critical friends stelt de onderzoeker zich kritisch op ten aanzien van zijn eigen werk (Kallenberg, Koster, Onstenk, & Scheepsma, 2007).

Een belangrijke eis bij dit onderzoek was het kwaliteitscriterium door middel van triangulatie. Er is bij dit onderzoek gebruik gemaakt van 4 verschillende onderzoeksmethoden. Interview met 3 respondenten, een schriftelijke enquête met 3 respondenten, beeldanalyse aan de hand van een vragenlijst door 4 respondenten en een survey-onderzoek door middel van een schriftelijke enquête door 4 respondenten. Bij het theoretisch onderzoek is gebruik gemaakt van meerdere boeken en bronnen.

In het volgende hoofdstuk zullen de verzamelde data na analyse gepresenteerd en geïnterpreteerd worden.

Hoofdstuk 4 Data verzameling, -analyse en -interpretatie

In dit hoofdstuk worden de verzamelde data van de onderzoeksinstrumenten na de analyse door de onderzoeker, gepresenteerd.

Door middel van de verzamelde data wordt in dit hoofdstuk een antwoord geformuleerd op de deelvragen van dit onderzoek. De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek zal in hoofdstuk 5 worden beantwoord

De centrale onderzoeksvraag is welk effect het gebruik van een mindmap heeft tijdens de intake van een SVIB-traject.

De onderzoeksvraag is opgesplitst in de volgende deelvragen:

1. Wat is een mindmap?
2. Welke theorie ligt ten grondslag aan de methode mindmap?
3. Welke aanpassingen zijn nodig om de methode mindmap toe te kunnen passen tijdens de intake?
4. Wat is het effect van een mindmap tijdens de intake?

4.1 Deelvraag 1: Wat is een mindmap?

Het antwoord op deze deelvraag is terug te vinden in de literatuurstudie, hoofdstuk 2 paragraaf 3. Een mindmap is een effectieve werkvorm waarmee informatie wordt samengevat in een overzichtelijk patroon. Er wordt gebruik gemaakt van woorden, kleuren en symbolen. Het is een visuele weergave met tekst, kleur, symbolen en afbeeldingen. Een mindmap weerspiegelt alle activiteiten van het brein en geeft zo het startschot voor creatief denken en herinneren (Buzan, 2009).

Tijdens de intake gaven alle respondenten aan dat zij bekend waren met het gebruik van een mindmap. Uit analyse van de beelden blijkt echter dat alle respondenten de begrippen woordweb en mindmap door elkaar halen. Heleen Schoots (2008) is mindmap-expert bij het Katholiek Pedagogisch Centrum (KPC Groep). Zij beschrijft het volgende: *Een woordweb is een puur associatief iets, daar hoeft geen ordening in te zitten. Alle woorden die je opschrijft, hebben in feite dezelfde waarde. Bij een mindmap worden hoofd-, en bijzaken onderscheiden. De informatie wordt geordend. Bij een mindmap worden kleuren, symbolen en tekeningetjes gebruikt.*

(www.kpcgroep.nl/media/Files/Overig/MindmapsinhetonderwijsVivesnovember2008)

De respondenten maakten een combinatie van een mindmap en een woordweb: een associatief woordenweb. Er worden alleen woorden en pijlen gebruikt. Door middel van kleurgebruik wordt geordend in hoofd- en bijzaken (Schalk, 2006). Tony Buzan (2009) gebruikt hiervoor de term mini mindmap. Uit gesprekken met de respondenten en literatuurstudie blijkt dat het begrip mindmap ruimer geïnterpreteerd mag worden dan alleen de omschrijving van Tony Buzan (1996). Voor dit onderzoek blijft de term mindmap gehandhaafd. Dit heeft geen gevolgen voor de verwerking en interpretatie van de resultaten.

4.2 Deelvraag 2: Welke theorie ligt ten grondslag aan de methode mindmap?

In hoofdstuk 2, paragraaf 2 en 3 wordt antwoord gegeven op deze deelvraag. Er is een duidelijk verband aan te geven tussen leerstijlen, leertypen, de werking van de hersenhelften en het gebruik van een mindmap als werkvorm.

Dit visuele aspect van een mindmap sluit goed aan bij de werking van de rechterhersenhelft. Zo worden bij het maken van een mindmap beide hersenhelften gestimuleerd: zowel de linker hersenhelft voor het rationele, logische, ordenende denken als de rechter hersenhelft voor het visuele en het creatieve denken (Buzan, 2009).

Door een werkvorm te kiezen die zowel de linker- als de rechterhersenhelft laat samenwerken wordt er tegemoet gekomen aan de verschillende leerstijlen en leertypen (Brandhof, 2009 & Vester, 2002)).

4.3 Deelvraag 3: Welke aanpassingen zijn nodig om de methode mindmap toe te kunnen passen tijdens de intake?

Uit beeldanalyses van de intake en literatuurstudie blijkt dat de volgende aanpassingen nodig zijn:

- De intake moet plaats vinden in een ruimte met een tafel. Dit is noodzakelijk omdat er geschreven en getekend moet kunnen worden.
- Er moet papier beschikbaar zijn. Formaat A4 is geschikt, A3 geeft meer uitdaging en mogelijkheden voor het maken van de mindmap.
- Er moet tekenmateriaal in de vorm van stift of potlood in verschillende kleuren beschikbaar zijn. Respondenten hadden geen duidelijke voorkeur voor een bepaalde kleur.
- Niet iedereen is bekend met het maken van een mindmap. Zo nodig zal er vooraf een instructie “maken van een mindmap” gegeven moeten worden.
- Uit beeldanalyse blijkt dat het maken van een mindmap geen significant verschil oplevert in de tijdsduur van de intake. De gemiddelde tijd van de intake was 30 minuten. Dat komt overeen met de gemiddelde tijdsduur van een intake zonder mindmap.

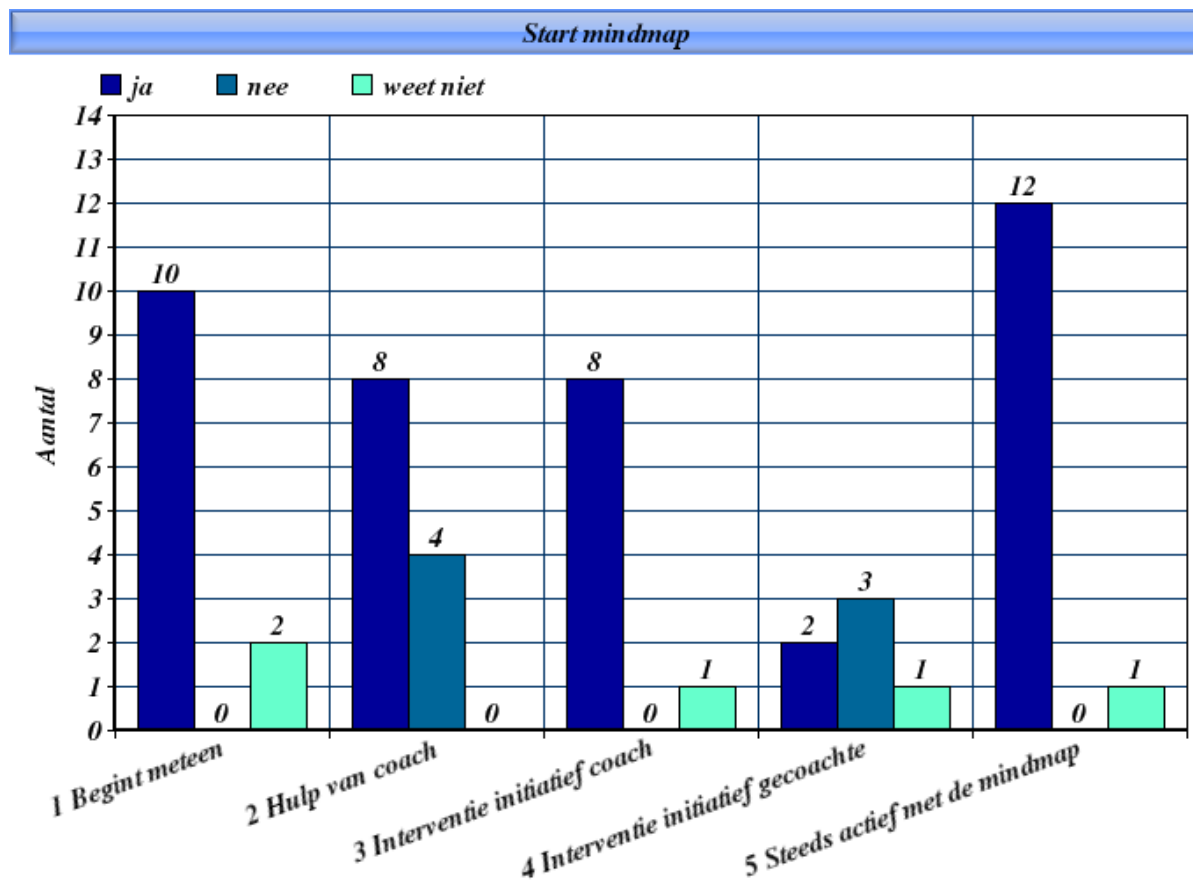
4.4 Deelvraag 4: Wat is het effect van een mindmap tijdens de intake?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag is gebruik gemaakt van observaties met van beeld en de analyses van deze opnames, interview en enquête.

Beeldanalyses zijn gemaakt aan de hand van de vragenlijst zichtbaar effect mindmap (bijlage 3).

De respondenten zijn drie medestudenten Master-SENopleiding SVIB en de docent SVIB.

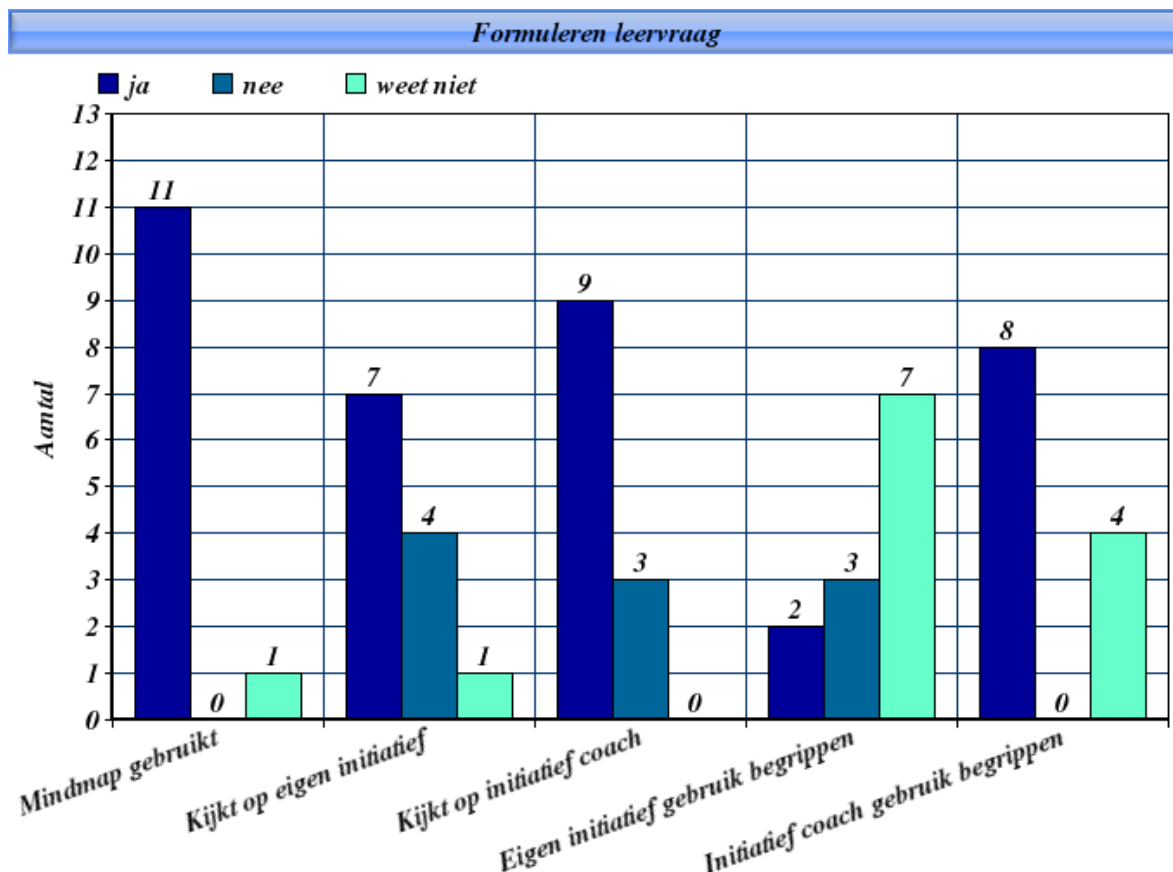
grafiek 1 :

De maximale score in grafiek 1 is 12, uitgaande van vier respondenten die elk drie analyses hebben gemaakt. Bij vraag 3 en 4 is het mogelijk dat de maximale score niet gehaald wordt. Dit zijn vervolgvragen op vraag 2. Wanneer de respondent op vraag 2 met ja antwoordt, wordt deze doorgestuurd naar vraag 3. Wanneer de respondent met nee antwoordt, wordt deze doorgestuurd naar vraag 5.

De grafiek laat zien dat het maken van een mindmap tijdens de intake volgens de respondenten een zichtbaar activerend effect heeft op de gecoachten.

grafiek 2:

De maximale score in grafiek 2 is ook 12. Deze grafiek laat zien dat de respondenten in de beelden waarnemen dat de gecoachten actief de mindmap gebruiken. Tijdens het formuleren van de leervraag kijken de gecoachten zowel op eigen initiatief als op initiatief van de coach op de mindmap. Het gebruik van de begrippen van de mindmap op eigen initiatief is minder goed zichtbaar. Het gebruik van de begrippen op initiatief van de coach laat wel een duidelijk beeld zien. De mindmap wordt gebruikt.

Grafiek 2 laat zien dat de mindmap van invloed is bij het formuleren van de leervraag.

Na de beeldanalyses zijn onderstaande vragen aan de vier respondenten voorgelegd. Doel is om te weten wat de mening van deze respondenten is omtrent het effect van de mindmap, na het bekijken van de beelden. De maximale score is 4.

Tabel 1:

Wat is uw mening omtrent het effect van de mindmap?	Ja	Nee	Weet niet
1. Is naar uw mening op basis van de beelden de mindmap activerend voor de gecoachte?	4	0	0
2. Heeft de mindmap naar uw mening op basis van de beelden een positief effect op het formuleren van de leervraag?	3	0	1

Uitgaande van deze enquête blijkt dat alle vier de respondenten een activerend effect van de mindmap op de gecoachte hebben waargenomen. Drie van de 4 respondenten (75%) ziet een positief effect van de mindmap op het formuleren van de leervraag.

Aan het eind van de intake werden de volgende vragen aan de drie gecoachte respondenten gesteld. Deze respondenten zijn weergegeven als R1, R2 en R3

1. In welke mate werd je door het maken van de mindmap gestimuleerd tijdens deze intake?

R1: *“Het maken van een mindmap vind ik stimulerend. Je moet zelf aan het werk om je eigen gedachtes op papier te zetten.”*

R2: *“Ik vind het lastig om uit de losse pols een mindmap te maken. Ik zou graag eerder geweten hebben dat ik een mindmap zou gaan maken, dan had ik al van te voren hierover kunnen nadenken. Nu kostte het mij moeite. Ik maak eigenlijk nooit een mindmap.”*

R3: *“Ik vind het een leuke manier om te werken. Ik gebruik wel vaker een mindmap. Het hielp mij om wat ik in mijn hoofd had onder woorden te brengen.”*

2. Wat is volgens jou het effect van de mindmap op het formuleren van de leervraag?

R1: *“De woorden in de mindmap helpen mij om de leervraag duidelijk te maken. Ik vind het fijn dat leervraag en mindmap op dezelfde bladzijde staan. Ze horen bij elkaar.”*

R2: *“Ik heb de woorden van de mindmap gebruikt om de leervraag op te schrijven.”*

R3: *“Ik vond het lastig om een concrete leervraag te maken. Door de mindmap kwam ik er achter wat ik wil leren. Dit is veel concreter dan de leervraag die ik voor de intake in mijn hoofd had.”*

Uit het bovenstaande blijkt dat de mindmap door 2 van de 3 respondenten als activerend wordt ervaren. Alle drie de respondenten geven aan dat de mindmap een positief effect had op het formuleren van de leervraag.

Nadat het SVIB-traject was afgelopen hebben dezelfde 3 respondenten als evaluatie van het SVIB-traject een enquête gekregen (bijlage 4).

Deze evaluatie was gemiddeld 3 weken na de intake. Alle gecoachten gaven de enquête binnen een week retour. De laatste vraag van de enquête heeft betrekking op het onderzoek.

Tabel 2:

In welke mate was de mindmap tijdens de intake stimulerend?	
Goed	0
Ruim voldoende	2
Voldoende	1
Matig	0
Onvoldoende	0

De resultaten zoals die weergegeven zijn in dit hoofdstuk worden ten aanzien van de centrale onderzoeksvraag geëvalueerd en geïnterpreteerd in het volgende hoofdstuk. Naar aanleiding van de conclusies zullen aanbevelingen geformuleerd worden.

Hoofdstuk 5 Conclusie, aanbevelingen en evaluatie

In dit hoofdstuk worden relaties gelegd tussen de verzamelde data en de theorie zoals deze beschreven is in hoofdstuk 2. Er zal op basis van deze interpretatie een antwoord worden geformuleerd op de centrale onderzoeksvraag. Conclusies worden getrokken en de daaruit volgende aanbevelingen beschreven.

5.1 De verzamelde data en de theorie

In de literatuur is veel informatie te vinden over de mindmap. De oorsprong wordt door velen aan Buzan toegeschreven. Het blijkt echter dat er al veel langer gebruik gemaakt wordt van vergelijkbare vormen van ordenen en structureren van gedachten en ideeën. Buzan (2009) heeft deze werkvorm verfijnd en theoretisch onderbouwd. Deze theorie ligt ook ten grondslag aan dit onderzoek. Uit deze theorie blijkt dat het gebruik van een mindmap een stimulerende werking heeft op de samenwerking tussen de twee hersenhelften.

De oude Grieken wisten al dat wanneer zij informatie wilden oproepen, zij een combinatie nodig hadden van verbeelding en verbinding.

Verbeelding wordt vooral gestimuleerd door het gebruik van zintuigen, kleur, afbeeldingen en beelden. De voorkeur die iemand heeft voor een bepaald zintuig bij het verwerken van informatie is bepalend voor het leertype van die persoon (Vester, 2002).

Verbinding wordt vooral gestimuleerd wanneer er gebruik wordt gemaakt van woorden, symbolen, rangorde en patronen.

Een mindmap maakt gebruik van verbeelding en verbinding (Buzan, 2009). Zintuigen worden ingezet en gedachten worden geordend en met elkaar verbonden. Verbeelding vindt met name plaats in de rechterhersenhelft, verbinding gebeurt vooral in de linkerhersenhelft. Een combinatie van beiden stimuleert de samenwerking tussen de hersenhelften. De conclusie mag getrokken worden dat het gebruik van een mindmap als werkvorm tegemoet komt aan de voorkeur van leren door de verschillende leerstijlen en leertypen.

De term mindmappen wordt niet eenduidig gebruikt. Tijdens het onderzoek bleek dat de respondenten een eigen interpretatie van de mindmap gebruikten. De door hen gekozen vorm leek veel op de werkwijze die Buzan omschrijft als mini mindmap. Er wordt wel gebruik gemaakt van woorden, kleuren en vloeiende lijnen maar tekeningen blijven achterwege. Dit heeft geen negatief effect op de intake.

Om het effect van de mindmap te bepalen zijn beelden geobserveerd en geanalyseerd. De beelden waren beperkt in tijdsduur, namelijk 1½ minuut. De resultaten van deze observatie (grafiek 1, blz. 14) geven weer dat de respondenten een actieve werkhouding zien bij de gecoachten tijdens het maken van de mindmap. Er wordt meteen gestart met het maken van de mindmap en gedurende de tijd van de opnames zijn de gecoachten actief aan het werk met de mindmap. Tijdens het maken van de mindmap is hulp van de coach waargenomen. Deze hulp is meer op initiatief van de coach dan op initiatief van de gecoachte.

Op grond van deze analyse kan de conclusie getrokken worden dat deze vorm van mindmap een activerende werking heeft op de gecoachten.

Er zijn interventies nodig van de coach tijdens het maken van de mindmap. Uit de analyse kan niet de conclusie getrokken worden welke interventies er waren.

Bij de observatie door beeldanalyse is ook gekeken naar het effect van de mindmap op het formuleren van de leervraag. De resultaten in grafiek 2, blz. 15, laten zien dat de mindmap gebruikt wordt bij het formuleren van de leervraag. Er is een klein verschil zichtbaar in het initiatief van de coach en gecoachte om de mindmap te gebruiken. Uit deze resultaten mag de conclusie getrokken worden dat de mindmap zichtbaar gebruikt is bij het formuleren van de leervraag. Deze analyse geeft geen informatie over welke invloed de mindmap had op het formuleren van de leervraag. Het interview met de gecoachten geeft hier meer informatie over.

Na het bekijken van de beelden is respondenten gevraagd naar hun mening omtrent het effect van de mindmap tijdens de intake. De respondenten gaven unaniem aan dat zij de mindmap een activerende werking had op de gecoachte. Drie van de 4 respondenten zijn van mening dat de mindmap een positief effect heeft op het formuleren van de leervraag. Tijdens de intake is aan de drie gecoachten gevraagd wat hun mening is over het effect van de mindmap. Twee van deze drie respondenten geven aan dat zij door de mindmap gestimuleerd werden om hun eigen gedachten te ordenen. Eén van de respondenten gaf aan het associëren bij het maken van de mindmap als lastig te hebben ervaren. Het onderzoek geeft geen informatie over de reden waarom deze respondent het als lastig heeft ervaren.

Alle drie de respondenten geven aan dat zij de mindmap hebben gebruikt bij het formuleren van de leervraag. Twee van de drie respondenten hebben een positief effect van de mindmap ervaren bij het formuleren van de leervraag.

Bij de evaluatie van het SVIB-traject is gevraagd aan de gecoachten in welke mate de mindmap stimulerend was tijdens de intake. Uit de resultaten van deze vraag blijkt dat enkele weken na de intake nog steeds een positief effect van de mindmap waarneembaar was.

5.2 Conclusie

Gedurende dit onderzoek is tijdens de intake gebruik gemaakt van een mini mindmap. Het is gebleken dat dit een geschikte werkvorm van een mindmap is tijdens een intake.

Uit de theorie blijkt dat het gebruik van een mindmap als werkvorm tijdens de intake van een SVIB-traject tegemoet komt aan de voorkeur van leren door de verschillende leerstijlen en leertypen. De beeldanalyses laten zien dat een mindmap een stimulerende en activerende werking heeft op de gecoachte respondenten. Uit de analyse van de beelden blijkt dat de mindmap verbindend en verbeeldend voor de gecoachten heeft gewerkt. De gecoachten ervaren een stimulerende werking van de mindmap bij het ordenen van hun gedachten en het formuleren van de leervraag.

De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek is:

Welk effect heeft het gebruik van een mindmap tijdens de intake van een SVIB-traject?

Uitgaande van de resultaten kan de conclusie getrokken worden dat:

- a) de mindmap een activerende werking heeft op de werkhouding van de gecoachte tijdens de intake.
- b) de mindmap wordt gebruikt bij het formuleren van de leervraag en een positief effect heeft op het formuleren van de leervraag.

Het doel van dit onderzoek was een werkvorm toe te kunnen voegen aan de intake waardoor de gecoachte op meerdere manieren gestimuleerd kan worden om een eigen leervraag te formuleren. Naar mijn mening blijkt uit dit onderzoek dat het gebruik van een mindmap als activerende werkvorm tijdens de intake zeker aanvullend is en daadwerkelijk een meerwaarde heeft bij het formuleren van de leervraag tijdens de intake.

5.3 Aanbevelingen

Uit het onderzoek is gebleken dat mensen een verschillende invulling geven aan het begrip mindmap. Dit hoeft niet belemmerend te werken voor de werkvorm. Het gaat om er om dat de ander geactiveerd en gestimuleerd wordt. Dit betekent wel dat de coach hier flexibel mee om moet kunnen gaan. De werkvorm is niet het doel maar een middel om het doel te bereiken.

Eén van de respondenten kent niet een duidelijk positief effect toe aan de mindmap. Deze respondent gaf aan deze werkvorm zelf niet te gebruiken. Uit literatuur (Buzan, 2009) blijkt dat de onbekendheid met de mindmap in eerste instantie weerstand kan oproepen.

Hieruit volgt de aanbeveling dat de coach, wanneer gekozen wordt een mindmap toe te passen, voor de intake de procedure moet toelichten. Wanneer de gecoachte onbekend is met de werkvorm mindmap zal de coach een keuze moeten maken. Tijdens of voor de intake de mindmap toelichten of kiezen om de mindmap als activerende werkvorm niet toe te passen.

Wanneer tijdens de intake blijkt dat de mindmap als werkvorm niet aansluit bij de gecoachte zal de coach moeten besluiten een ander werkvorm te kiezen. Dit geldt bij elke werkvorm die niet aansluit bij een gecoachte.

Het gebruik van een mindmap zorgt voor een andere vorm van aantekeningen maken dan de traditionele vorm van notuleren. Ieder exemplaar van een mindmap is uniek omdat elke maker uniek is. De coach zal door goed te luisteren en door te vragen samen met de gecoachte samenhang gaan ontdekken in de begrippen en kleurkeuze van de mindmap. De mindmap is een soort samenvatting van de gedachten en ideeën van de gecoachten. De gecoachte neemt na de intake de mindmap mee en kan daar achteraf opnieuw gebruik van maken. Bijvoorbeeld bij de analyse van de klassenopnames.

De coach kan een kopie van de mindmap maken. Ik heb ervaren dat ik door het gebruik van de mindmap tijdens de intake minder aan het schrijven ben en mijn aantekeningen aanvullend zijn op de mindmap. Hierdoor is het mogelijk dat ik de gecoachte beter kan begeleiden bij het maken van de mindmap. Door tijdens of meteen na het maken van de mindmap te reageren op alles wat getekend en geschreven wordt. Hierdoor is het voor mij mogelijk om door te vragen over begrippen, gebruikte kleuren, de betekenis van mogelijk gebruikte symbolen en dergelijke. Ik heb een duidelijk positief gevoel ervaren bij het gebruik van een mindmap tijdens het coachen in een SVIB-traject.

De rol van de coach is in dit onderzoek niet onderzocht. Vervolgonderzoek is mogelijk op de vraag welke interventies een coach moet doen om tijdens de intake de mindmap zo effectief mogelijk te maken.

Dit onderzoek geeft geen oorzaak aan waarom de interventies tijdens de intake meer op initiatief van de coach zijn dan op initiatief van de gecoachte. Uit een vervolgonderzoek zou kunnen blijken welke oorzaken hier ten grondslag aan liggen.

5.3 Evaluatie

Het onderzoek heeft een antwoord kunnen geven op de centrale onderzoeksvraag. Het gebruik van een mindmap heeft een positief effect tijdens de intake van een SVIB-traject. Mijn doel met dit onderzoek was een activerende werkvorm toe te kunnen voegen aan de intake van een SVIB-traject. Door dit onderzoek ben ik er van overtuigd geraakt dat het gebruik van een mindmap een toevoegende waarde heeft op de intake.

Het onderzoek heeft mij de mogelijkheid geboden om mijn keuzes en vaardigheid in werkvormen te vergroten. Ik blijf de mindmap gebruiken tijdens de intake van een SVIB-traject. Het gebruik van de mindmap tijdens de intake heeft voor mij alleen positieve effecten opgeleverd. Ik hoop anderen hiermee te inspireren.

Hoofdstuk 6 Nawoord

Met plezier, aandacht, stress en soms verwensingen is dit meesterstuk tot stand gekomen. De tijdsdruk was mijn grootste vijand. Regelmatig voelde ik de deadline als hete adem in mijn nek. Ik moest al snel tot een oriëntatie op het praktijkonderzoek komen omdat ik in het 2^e jaar ben ingestroomd. Mijn medestudenten vlogen voor mijn gevoel mij aan alle kanten voorbij. Vaak was en ben ik diep onder de indruk van hun kwaliteiten en producten. Maar mede dankzij de steun en bemoedigende woorden van diezelfde medestudenten en de begeleidende docent Marjo van Hulten, durfde ik het aan om daadwerkelijk met het praktijkonderzoek te starten.

De keuze van mijn onderzoeksvraag is niet toevallig. Ik ben de opleiding SVIB gestart vanuit de behoefte om meer te leren omtrent het coachen op eigen ontwikkeling met behulp van beeldmateriaal. SVIB is een methode die bij uitstek geschikt is om de ander te activeren zelf te reflecteren op eigen ontwikkeling aan de hand van een eigen leervraag. De methode is oplossingsgericht en werkt vanuit de kracht van de ander. Dit is de manier waarop ik graag coach: vanuit zijn/haar kracht, met de ander activerend en procesgericht samen werken. Tijdens de studie viel het mij op dat in de literatuur met betrekking tot SVIB veel aandacht is voor de kracht van het visuele beeldmateriaal maar dat tijdens de intake nauwelijks aandacht wordt besteed aan een activerende werkvorm met een visuele aspect. Dit onderzoek heeft er toe geleid dat ik nu de keuze heb om een extra werkvorm toe te kunnen passen tijdens de intake. Het gebruik van een mindmap is hiervoor zeer geschikt. Door dit onderzoek heb ik geleerd dat een mindmap niet alleen een activerende werking heeft op de gecoachte maar ook een sterk communicatiemiddel is bij het coachen. Het is expliciet en duidelijk. Een mindmap maakt het onderscheid tussen hoofd- en bijzaken inzichtelijk voor zowel de coach als de gecoachte.

Ik was al bekend met de theorie van leerstijlen en leertypen maar de relatie met de werking van de hersenhelften is voor mij duidelijk geworden door dit onderzoek.

Ik heb veel geleerd van het maken van dit meesterstuk. Allereerst het schrijven van een dergelijk meesterstuk. Ik had mij nog nooit gerealiseerd dat het schrijven aan zoveel voorwaarden zou moeten voldoen. Als echte “doener” was het niet altijd even makkelijk om hierop te letten. Door het onderzoeksproces en de verslaglegging ben ik tot de conclusie gekomen dat ik in staat ben om mij zonder al te veel frustraties aan te passen aan de eisen voor het uitvoeren van onderzoek in deze studie.

Ik heb geleerd om (wetenschappelijke)literatuur te vertalen naar een literatuuronderzoek en daarmee relaties te leggen met het praktijkonderzoek. Het was de eerste keer dat ik een dergelijk gestructureerd verslag als het meesterstukgeschreven heb. Ik begrijp nu beter wat Pabo-studenten doormaken wanneer zij hun meestertraject in de afstudeerfase schrijven. Als basisschoolcoach wil ik deze ervaring gebruiken om hen (nog) beter te kunnen begeleiden. In het verleden was mijn begeleiding als basisschoolcoach vooral gericht op de inhoud van de meesterstukken die de studenten schreven. Nu heb ik literatuur voorhanden die studenten kunnen gebruiken bij de onderbouwing van hun onderzoeksverslag.

Ik wil graag mijn medestudenten Laura de Graaff, Maaike Adams en Sandra van den Broek bedanken voor hun steun als critical friend. Marjo van Hulten, docent van de leerroute SVIB, bedank ik voor haar vertrouwen, steun en motiverende woorden.

Mijn gezin wil ik bedanken voor hun geduld, bijvoorbeeld wanneer ik weer eens een lange tijd de computer nodig had.

Literatuurlijst

Boerman, R. (2008). *Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek*. Laatst geraadpleegd 10 mei, 2011: [www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman,_R-1-_\(2008\)_Ethische_uitgangspunten_bij_praktijkonderzoek_Fontys_OSO.pdf](http://www.fontysmediatheek.nl/w/images/8/8d/Boerman,_R-1-_(2008)_Ethische_uitgangspunten_bij_praktijkonderzoek_Fontys_OSO.pdf)

Brandhof J. van den (2009) *Leer als een speer*, Den Haag: sdu,

Buzan T. (2009) *Mindmapping in weinig tijd*, Amerongen: Deltas

Buzan T. (1996) *The Mind map Book*, USA: Plume Books

Hoogeveen P. & Winkels J. (2010) *Het didactische werkvormenboek*, Assen: Koninklijke Van Gorcum BV.

Harinck F. (2010) *Basisprincipes praktijkonderzoek*, Apeldoorn: Garant

Heijkant van den C. (2005) *School Video Interactie begeleiding, artikel coachende SVIB*, Apeldoorn: Garant

Heijkant van den C & Wegen van der R. (2000) *De klas in beeld*, Heeswijk-Dinther: Esstede BV.

Kallenberg T., Koster B., Onstenk J. & Scheepsma E. (2007) *Ontwikkeling door onderzoek*, Zutphen: Thieme/Meulenhoff

Schalk H. (2006) *klein overzicht t.b.v. het praktijkonderzoek*, Onderwijscentrum VU. Laatst geraadpleegd op 10 mei 2011: www.ontwerpatelier.nl/.../20070704172917_Methoden.doc

Otter den M & Haasen M. (2004) *Wat je ziet ben jezelf*, Apeldoorn: Garant

Vester, F. (2007), *Denken, Lernen, Vergessen*, München; dtv

Whitmore J. (2010) *Succesvol coachen*, Amsterdam: Boom/Nelissen

Internet bronnen

www.carrieretijger.nl/functioneren/communiceren/mondeling/modellen/interview: Laatst geraadpleegd op 9 mei 2011

www.kennislink.nl: Laatst geraadpleegd op 8 maart 2011

[www.kpcgroep.nl/media/Files/Overig/Mindmaps in het onderwijs Vives november 2008](http://www.kpcgroep.nl/media/Files/Overig/Mindmaps%20in%20het%20onderwijs/Vivesnovember2008): Laatst geraadpleegd op 9 mei 2011

www.mindmapping.com/Theory_Behind_Mind_Maps.htm: Laatst geraadpleegd 10 mei 2011

www.mindmaptutor.com: Laatst geraadpleegd 7 maart 2011

www.npso.net: Laatst geraadpleegd 10 mei 2011

www.rijksoverheid.nl/passend-onderwijs: Laatst geraadpleegd 9 mei 2011

www.scienceprogress.nl/besluitvorming/mindmap-methode: Laatst geraadpleegd 10 maart 2011

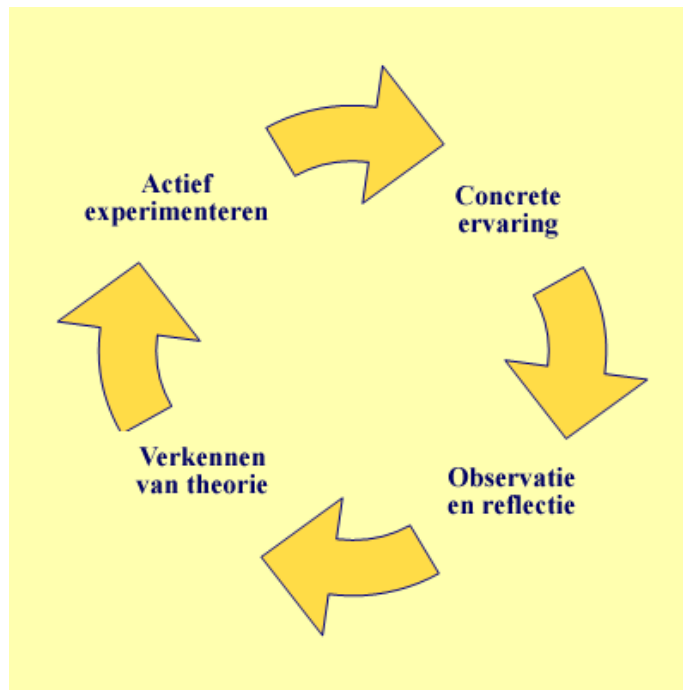
www.studiecoach.ou.nl/mindmapping/lezen: Laatst geraadpleegd 10 maart 2011

www.thinkbuzan.com: Laatst geraadpleegd 10 mei 2011

Bijlagen

Bijlage 1

De leercirkel van Kolb.

Vier fasen in het leren

- **Concrete ervaring:** het vermogen te kunnen leren van nieuwe ervaringen
 - de vaardigheid om een veelheid van indrukken in nieuwe situaties te kunnen opnemen,
 - vanuit een variatie van invalshoeken en gestuurd door voorafgaande kennis
 - waarbij de kwaliteit van de selectie van de waarnemingen een centrale rol speelt
- **Reflectieve observatie:** het vermogen te reflecteren op de concrete ervaring
 - de vaardigheid om de concrete ervaringen waar te nemen
 - deze te kunnen interpreteren vanuit verschillende invalshoeken
 - deze interpretaties ten opzichte van elkaar te kunnen afwegen
- **Abstracte begripsvorming:** het vermogen de reflecties in logische redeneringen om te zetten:
 - de vaardigheid om de reflecties te koppelen aan begrippen cq een begrippenkader,
 - zodanig dat dit aansluit bij eerdere kennis of bij eerdere kennisleemten en die leiden tot een persoonlijke of een 'formele' theorie
- **Actief experimenteren:** het vermogen om de concepten om te zetten in concrete acties:
 - het vermogen om een situatie te selecteren die passend en geschikt is
 - het vermogen om deze situatie te matchen bij de gekozen conceptualiseringen
 - het vermogen om de relevante signalen en uitkomsten te kunnen selecteren

Bijlage 2

Leerstijlen volgens Vester (2002)

Leren kan aangeleerd worden en er zijn verschillende manieren om te leren. Sommige mensen leren het beste wanneer ze iets horen en kunnen het dan al onthouden - **het auditieve leertype**. Anderen daarentegen kunnen beter kennis opnemen wanneer ze iets zien, bijvoorbeeld door te lezen. Dit wordt als **het visuele leertype** omschreven. Als derde relevante leertype zijn er de mensen die het beste door een gesprek of een discussie met de leerstof in contact komen en deze zo het beste kunnen onthouden. Dit wordt als **het communicatieve leertype** omschreven. Tenslotte is er nog **het motorische leertype**, dat het beste door eigen ervaringen leert: "learning by doing".

Het auditieve leertype

Dit type leert optimaal wanneer hij naar de informatie luistert en deze informatie hardop opzegt, of op zijn minst bij het leren de stof mompelt, al dan niet in stilte. Mensen die hier hun sterkte hebben, worden makkelijk door storingen in de akoestiek uit hun concentratie gebracht. Het is voor hen dus absoluut noodzakelijk om alleen de leerbron waar te kunnen nemen.

Het visuele leertype

Dit type is op media zoals boeken, grafieken of video's aangewezen. Door te kijken neemt hij veel informatie op en maakt hij daarbij zijn eigen notities. Door de mix van zien en het kopiëren van de stof worden de leerbronnen later zeer goed herinnerd. Voor het visuele leertype is "**Mindmapping**" van belang, en dit zou voor hem een elementaire bouwsteen bij het leren moeten zijn.

Het haptisch/motorische leertype

Het motorische leertype is dat van een praktijkleerling. Hij leert door zijn eigen handelingen en de daaruit resulterende ervaringen. Hij is de meest emotionele van alle types. De actieve benadering uit zich in zijn actieve karakter, het maken van gebaren en het gebruik van bijvoorbeeld zijn vingers om te tellen.

Het communicatieve leertype

Dit type is een goede spreker en een goede toehoorder. Discussie helpt hem bij het verwerken van informatie die hij met zijn gesprekspartner uitwisselt. Hij leert alleen in groepen en slaat veel kennis op door het stellen van vragen en het doornemen van antwoorden.

Bijlage 3

Vragenlijst zichtbaar effect mindmap

Start mindmap:

Aandachtspunt	Ja	Nee	Weet niet
1. Begint de gecoachte meteen met het maken van de mindmap?			
2. Krijgt de gecoachte tijdens het maken van de mindmap hulp van de coach?	Ga naar vraag 3	Ga naar vraag 5	
3. Is de hulp op initiatief van de coach?			
4. Is de hulp op initiatief van de gecoachte?			
5. Zijn er momenten waarop de gecoachte niet actief aan het werk is met de mindmap?	Aantal keer.....		

Formuleren van de leervraag:

Aandachtspunt	Ja	Nee	Weet niet
1. Wordt er gebruik gemaakt van de mindmap?			
2. Kijkt de gecoachte op eigen initiatief de mindmap?			
3. Kijkt de gecoachte op initiatief van de coach op de mindmap?			
4. Gebruikt de gecoachte op eigen initiatief begrippen van de mindmap?			
5. Gebruikt de gecoachte op initiatief van de coach de begrippen van de mindmap?			

Eigen mening:

Aandachtspunt	Ja	Nee	Weet niet
3. Is naar uw mening op basis van de beelden de mindmap activerend voor de gecoachte?			
4. Heeft de mindmap naar uw mening op basis van de beelden een positief effect op het formuleren van de leervraag?			

Bijlage 4

Evaluatie SVIB-traject

Als evaluatie van het SVIB-traject wil ik je vragen om onderstaande vragenlijst in te vullen. Vraag 5 heeft betrekking op mijn onderzoek voor mijn studie Master-sen SVIB. Deze informatie zal ik, zonder vermelding van personen, gebruiken in mijn onderzoekverslag.

Onderaan de vragenlijst is er de mogelijkheid om reacties of opmerkingen te plaatsen.

Vragenlijst:

1. Heeft de begeleiding met SVIB antwoord kunnen geven op jouw leervraag?
☐ goed ☐ ruim voldoende ☐ voldoende ☐ matig ☐ onvoldoende
2. Was er tijdens de analyse aandacht voor jouw kwaliteiten?
☐ goed ☐ ruim voldoende ☐ voldoende ☐ matig ☐ onvoldoende
3. In welke mate werd jij tijdens de begeleiding gestimuleerd om zelf beelden te analyseren?
☐ goed ☐ ruim voldoende ☐ voldoende ☐ matig ☐ onvoldoende
4. In welke mate werd jij tijdens de begeleiding gestimuleerd om zelf oplossingen te bedenken?
☐ goed ☐ ruim voldoende ☐ voldoende ☐ matig ☐ onvoldoende
5. In welke mate was de mindmap tijdens de intake stimulerend?
☐ goed ☐ ruim voldoende ☐ voldoende ☐ matig ☐ onvoldoende

Overige opmerkingen:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Bedankt voor het invullen.
Monique Regenbogen